

***Galdo(n)a* izenari buruzko txostena**

Informe sobre el nombre Galdo(n)a

Rapport sur le nom Galdo(n)a

Report on the name Galdo(n)a

LARRAÑAGA ARRIETA, Josu

josularra@gmail.com

Filologoa eta euskara teknikaria

Noiz jaso: 2020-02-13

Noiz onartua: 2020-04-30

Aspalditik dokumentatzen da Mutriku *Galdo(n)a* izena. Etxea, deitura eta auzoa izendatzeko erabili izan da. Idatzizko eta ahozko lekukotasunak aintzat hartuta, etxea eta auzoa *Galdoa* gisa normalizatzeko argudioak ematen dira artikulu honetan. Horretarako, oinarrian *Galdo(n)a* izena duten Mutrikuko zenbait toponimo ere aztertzen dira; halaber, amaiera bereko bestelako toponimoek (*Zestoa*, *Arroa*) izan ohi duten bilakaera ere aipatzen da.

Gako-hitzak: Galdoa, Galdona, Mutriku, toponimia.

El nombre *Galdo(n)a* se documenta en Mutriku desde fechas tempranas. Hace referencia a una casa, a un apellido y a un barrio. En este artículo se ofrecen distintos argumentos para proponer la forma *Galdoa* a la hora de normalizar la denominación de la casa y el barrio, todo ello a la luz de los testimonios escritos y orales. Para esa propuesta, también se analizan otros topónimos de dicha localidad que toman como base el nombre *Galdo(n)a*. Así mismo, se menciona la evolución que suelen sufrir otros topónimos con la misma terminación (*Zestoa*, *Arroa*).

Palabras clave: Galdoa, Galdona, Mutriku, toponimia.

Le nom *Galdo(n)a* est présent depuis longtemps à Mutriku. Il a été utilisé comme nom de maison, nom de famille ou nom de quartier. Grâce à des témoignages écrits et oraux, cet article apporte des arguments qui incitent à choisir la forme normalisée du nom de maison et de quartier *Galdoa*. Sont aussi étudiés quelques toponymes de Mutriku basés sur le nom *Galdo(n)a*. L'article montre aussi quel a été le destin d'autres toponymes comportant la même terminaison (*Zestoa*, *Arroa*).

Mots-clés : Galdoa, Galdona, Mutriku, toponymie.

At Mutriku the name *Galdo(n)a* has been on record for a long time. It has been used for a house, as a surname, and for a neighbourhood. Taking written and oral records into account, in this article we will state the case for using *Galdoa* as the standard name for the house and the neighbourhood. To this end, some toponyms from Mutriku based on the name *Galdo(n)a* have also been examined; the evolution of other toponyms with the same ending (*Zestoa*, *Arroa*) is mentioned too.

Keywords: Galdoa, Galdona, Mutriku, toponymy.

Xedea

Euskaltzaindiaren Onomastika batzordeak *Galdona* izen ofiziala duen eta Akademiaren datutegian *Galdoa* izenaz ageri den Mutrikuko auzoaren izenaren inguruko txostena egitea. Ondorioz, txosten honen xedea da Mutrikuko auzoak atzo eta gaur izan duen idatzizko eta ahozko erabilerara aztertzea, eta, datu horiek eskuetan, izena arautzeko proposamena egitea.

Aurkezpena

Galdona edo *Galdoa* izenaren atzean kontzeptu ezberdinak egon litezke: *Galdoa* auzoa, auzo bereko *Galdoa* baserria, kaleko *Galdona* etxea (edo jau-regia) eta *Galdona* deitura. Eta, jakina, baita *Galdoa* auzoko bestelako izen batzuk ere: *Galdonako kanpina*, *Galdoamendi*, *Galdoaldea*...

Txosten honetan, idatzizko dokumentazioan agertzen diren formak ikusiko ditugu lehendabizi; ondoren, bigarren atalean, ahozko erabilerari erreparatuko diogu; hirugarren atalean, aipatutako datuak eskuetan, forma normalizaturako proposamena egingo dugu; eta, laugarren zatian, “Eranskinak” jasoko ditugu: erabilitako laburduren eta siglen aurkibidea (artxiboak, eskribauak eta bestelakoak), eta kontsultatutako bibliografia.

1. Idatzizko lekukotasunak

Zenbait iturri dokumental hustuta (artxiboak eta bibliografia), datu adierazgarriak eskuratu ditugu. Dokumentatu ditugun aipamenak eranskin gisa jaso ditugu amaieran (4.1.), baina datuok euren testuinguru egokian ulertzeko, atal honetan, *Galdo(n)a* izeneko etxeen alderdi historikoaren berri emango dugu; *Galdona* deituraren euskarazko formaz ere arituko gara.

1.1. *Galdona* izenaren jatorria eta *-ona* amaiera

Hizkuntzalari batek baino gehiagok aztertu ditu *-ona* > *-o(a)* amaieradun toponimoak:

Con respecto a los sufijos «-ana», «-ona», indicaré que están representados en Vizcaya por «Aramaiona», «Bedarona», «Castrejana», «Lejona», «Lemona», «Libarona», «Luchana», «Mallona», «Quintana» y «Sopelana» por lo menos, nombres que, paralelamente, sufren de una caducidad de «n» que hace que sean pronunciados «Aramaio», «Lemoa», etc., hoy día, y en la mayoría de los cuales es fácil encontrar los personales que los compusieron («Aramaeus», «Vedius», «Castricius», «Lemonius», «Libarius», «Lucius», «Mallius», «Quintus»). (Caro Baroja, 1945: 95)

Handik hamar urtera, beste hau idatzi zuen Koldo Mitxelenak:

“-ona”: terminación frecuente en nombres de poblaciones de Guipúzcoa y Vizcaya, cuya forma popular es “-oa” (...) Es corriente también en apellidos: Acilona, Bertendona, Durañona, Letona, Licona (var. Licaona), Mallona, Zamacona, Zarandona, etc. (Mitxelena, 1955: 138[489])

Patxi Salaberrik bere aldetik hau adierazi zuen 2013an:

...creo que estamos ante lo que en origen era un acusativo de nombres que en principio se declinaban por la tercera, según el modelo *-o*, *-onis*, pero que posteriormente, en latín tardío, quizás a través de su uso en acusativo (*-one(m)*), ha sido adaptado a la declinación *-ona*, *-onae*, por el alargamiento del tema en nasal mediante el sufijo... (Salaberri, 2013: 213)

Salaberriren arabera, jabetza adierazten du amaiera horrek:

Viendo los topónimos de Vasconia que tienen la terminación *-ona* en romance y *-oa* (> *-o* en algún caso) en euskera, está claro que indican posesión, que el lugar en cuestión era en un tiempo propiedad de la persona portadora del nombre que está en la base o, más esporádicamente, lugar dedicado a la deidad que el nombre de base indica. (Salaberri, 2013: 213)

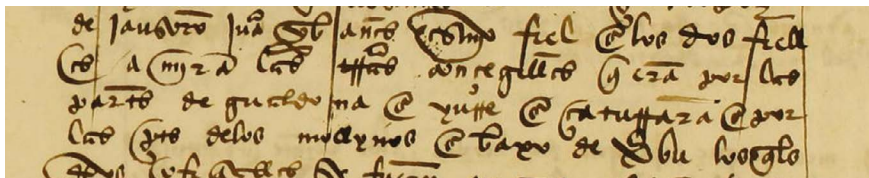
Gipuzkoa eta Bizkaiko adibideak ematen ditu Salaberrik: *Arrona* > *Arroa*, *Zestona* > *Zestoa*, *Lejona* > *Leioa*, *Lemona* > *Lemona*. Herri-izenok

honela azal daitezkeela aipatzen du: *(villa) arrona (Arrus)¹, *(villa) zestona (*Caestus, *Cestus / Caestius, Cestius), *(villa) leiona (Laedius, Laegius, Leius), *(villa) lebona (Laebus).

Valeriano Yarzak Galdona toponimoa aipatzen du:

“no se puede descartar que tales topónimos encierren el femenino, -ona, de un antropónimo en -onus: (...). El nombre Calidona, tan semejante al apellido Galdona en Vasconia, tiene su correspondiente masculino, *Caldonus*”. (Yarza, 2015: 371)

1. irudia. Galdona toponimoaren lehen aipamena

Iturria: MUA-164, Copias de cuentas de propios y arbitrios, 1504. urtea, 4r

... las tierras conçeçgiles que eran por las partes de **Gualdona** e Yurre e Çaturrarán...

1.2. Galdona deitura han eta hemen

Gorago aipatu dugun bezala, *Galdona* izeneko baserria eta berori kokatuta dagoen auzoaz gain, kaleko jauregi itxurako etxe bati ere halaxe esaten zaio, *Galdona*. Baina, etxeak eta bestelako tokiak izendatzen baditu ere, ez genuke ahaztu behar *Galdona* deitura.

Sarritan, herri jakin bateko toponimia eta antroponimia aztertzen direnean herri horri lotutako iturri dokumentalak kontsultatzen dira (udal-ar-

¹ V. Yarzak antzeko ideiak jasotzen ditu: “señalábamos las localidades guipuzcoanas de Arrona y Cestona como portadoras del sufijo -ona añadido a los nombres de varón Arrius o Varro y Sextus” (Yarza 2015: 371-372).

txiboa, familia-artxiboak, aldundiaren dokumentazioa, herrian lan egindako eskribauen protokoloak, eta abar), eta ez da kontuan hartzen inguruko herrietako dokumentazioa. Horrek, jakina, ikuspegi distortsionatua erakusten digu; izan ere, norberaren herriko eskribauek eta parrokoek “ondo” idazten zituzten betiko izenak (etxe-izenak, deiturak...)².

Egia esan, herriari lotutako dokumentu batzuetan forma “erlaxatuagoa” topa ditzakegu (kontu-liburuak, zirriborroak...), baina are ikuspegi zabalagoa emango digute beste herri batzuetan sortutako dokumentuek.

Antroponimian zentratuta, eta, bereziki, deituretan, nekez topatuko dugu Mutriku bertan *Galdona* deitura beste era batera idatzita. Lekeitiora eta Itziarrera (Deba) joko dugu deitura horren beste aldaera batzuen bila.

1549ko azaroaren 5ean *Maria de Balentina* y *Galdoa* izeneko jaioberria bataiatu zuten Lekeitioko Jasokundeko Andre Maria elizan:

A cinco dias del mes de nobiembre batize una hija de Andres de Balentina e Maria Peres de Galdoa, tubo en brazos ssiendo abad su padrino Anton del Puerto y su muger Barbara...³.

Sasoi hartan ezezaguna egingo zitzaien lekeitiarrei Mutriku aldeko deitura hura, eta, jakina, ahoz erabiltzen zuten forma jasoko zuen bataio-agiria osatu zuen parrokoak.

Beste adibide bat: 1593. urtean Lekeitioko Cristobal de Amezqueta eskribauak ahalorde-eskritura bat egiletsi zuen⁴, bertan *Inesa de Elorriaga Galdo* mutrikuarrak parte hartu zuen. Baina, beste era batzuetan ere agertzen

² Juan Ramón de Iturrizak 1787an idatzitako eta 1885. urtean luzeago argitaratu zuten lan batean (Iturriza 1885: 873) Ondarroako udalaren 1801eko akta transkribatzen da: “Se conserva por tradición verbal la voz de Licoa; pero así los Escribanos, como los curas escribian Licon, como escriben Arona, Cestona, cuando en el idioma puro son denominados estos pueblos Arroa, Cestua ó Cestoa...”.

³ BEHA, Lekeitio, 1. bataio-liburua, 1513-1613, 1549-11-05, 20v.

⁴ BFAH, Lekeitio, N13/428, Eskribaua: CA. “Escritura de poder otorgada por Inesa de Elorriaga Galdo, vecina de la villa de Motrico, en nombre de María Juan de Gainza, su convecina, en favor de Santiago de Bátiz, vecino de la anteiglesia de Ispáster, para que cobre de San Juan de Ibaseta, vecino de la villa de Lequeitio, nueve ducados procedentes de una obligación”.

dira dokumentuan emakume horren izen-deiturak: *Ynessa de Helorriaga y Galdoa* eta *Ynesa de Galdoa*.

Eskribau beraren eskutik, eta egun bereko beste eskritura batean, pertsona bera agertzen zaigu, baina beste izen batekin *Ynesa de Helorriaga vezina de Motrico*⁵.

Mutrikuko bataio-liburuetan *Ynesa de Galdona y Elorriaga* izeneko bat topatu dugu, 1556-11-01ean bataiatua⁶. Badirudi pertsona bera dela. Ederra deitura-dantza! Baina, gure aztergaiari dagokionez, Mutrikuko *Galdona* deitura ahoz esango zuten bezala ageri zaigu: *Galdoa*. Lekeitioko eskribauak, Mutrikuko parrokoak ez bezala, ez zuen ahalegin berezirik egin “ondo” idazteko, eta ahozkoa eraman zuen paperera.

Lekeitiotik Itziarrera salto egin eta beste adibide bat ekarriko dugu.

1639ko urtarrilaren 24an Antonio de Garagarça apaizak *Baptista Galdoa* jaioberria bataiatu zuen Itziarren (Debako auzoa, gaur egun):

En 24 de hen^o de mill y seiscientos y treinta y nueve años baptize a Baptista hijo de Maria de Galdoa soltera y (...) fueron sus compadres Joan de Rementeria y Magdalena de Gainça Uçarraga serora.

Urte bereko uztailearen 2an apaiz berberak beste jaioberri bat bataiatu zuen Itziarren, *Mari Ana de Galdoa y Larraguibel*:

En 2 de jullio de 1639 baptize a MariAna[sic] de Galdoa hija legitima de Domingo de Galdoa, y Maria de Larraguibel su legitima muger fueron sus compadres el m^e Santiago de Larraguibel carpintero y Fran^{ca} de Aguirre vz^a[vezina] de Motrico, fueron testigos Joan de Aristondo y Inacia de Uzcanga.

1650. urtean azken horren ahizpa bat bataiatu zuten Itziarren, *Maria de Galdona Ansorregui y Larraguibel*:

⁵ BFAH, Lekeitio, N13/429, Eskribaua: CA (Escritura de poder otorgada por Inesa de Elorriaga, vecina de la villa de Motrico, como cesionaria de María Juan de Gainza, de la misma vecindad, en favor de Santiago de Bátiz, residente en Gardata, para que cobre de San Juan de Ibaseta, vecino de la de Lequeitio, nueve ducados procedentes de una escritura de obligación).

⁶ Gurasoak: Simon de Galdona eta Marina de Elorriaga.

En 18 de Julio de 1650 baptiçe a Maria hija legitima de Domingo de Galdona Ansorregui i Maria de Larraguibel su legitima muger y fueron sus padrinos Domingo Ochoa de Anssorregui i Lassao, i Maria Agustin de Iturrioz....

Biak ahizpak izanik, zer dela eta bati *Galdoa* eta besteari *Galdona*? Detaille garrantzitsu bat, bigarren ahizpa horren bataio-agiria ez zuen aurreko parrokoak egin, Lino de Alviçurik baizik. Azken apaiz horrek “ondo” ikasiko zuen deitura idazten, eta ez ahoskatzen zen bezala!

1.3. *Galdoa* baserria

2. irudia. *Galdoa* baserria, *Galdoa* auzoan

Iturria: Gipuzkoa Kultura, KO: 56009: 1x

Aspaldikoak ditugu *Galdoa* baserriaren lehen lekukotasunak, baita *Galdona* abizenarenak ere.

Gorago adierazitako arrazoiengatik, eskribauek eta elizakoek joera konterbadorea izan dute deiturak idazteko orduan, baita etxe-izenak idatziz

jasotzeko orduan ere. Hori dela-eta nekez dokumentatzen dira *Galdoa* eta *Galdua* formak, nahiz eta ahoz segur aski barra-barra erabiliko ziren. XVIII. mendearen erdialdetik aurrerako lekukotasunak jaso ditugu: *el de Galduacoa* (1742), *ynquilino de Galdua* (1748), *caseria de Galdoa* (1751), *Galdoacoa* (1752), *heredad de Galdoacoa* (1759), *el de Galdoa* (1763), *en el [partido] de Galdua* (1788), *Fraisco Galdua* (1847), *Galdua* (1928, 1940, 1951)...

Bitxia da 1847. urtean dokumentatutako “Fraisco Galdua” izena. Segur aski Galdoa baserrikoa izango zen Frantzisko hura, eta ahozko izenaz gain baserriarena ere jasotzen da, ezizen gisa. Ahozko lekukotasunen atalean ikus daitekeenez, oraintsura arte eutsi zaio izendatze-joera horri: pertsona-izena + baserri-izena.

1.4. Oinarrian *Galdoa* izena duten toponimoak

Kontu jakina da leku-izen ezagun baten euskarazko bertsioa ezagutzeko, sarritan, izen nagusi horren eratorri xumeagoek pista edo zantzu interesgarriak ematen dizkigutela. Sasoi batean, ahoz *Galdoa* eta *Galdua* esan arren, argi zuten *Galdona* zela forma “jasoa, serioa eta txukuna” idatziz emateko. Baina, *Galdoa* izena beste elementu batzuei elkartutakoan, itxura aldatu eta ahozkotik hurbil zeuden formak jaso ziren idatziz. Horren adibide batzuk ekarriko ditugu: *Galdaondo*, *Galdoabelar*, *Galdoa-mendi*...

- *Galdaondo*

1461. urtekoa da *Galdaondo* izenaren lehen aipamena. Etxe-izena, auzoa edo deitura baino lehenagoko aipamena da gainera.

Saturraran aldea izendatzen zuen, Saturrarango haitzaren ingurua, zehatz esateko. Gaur egun ez dago bizirik izen hori, guk behintzat ez dugu jaso.

Galdaondo forma da gehien dokumentatzen dena: 1461, 1547, 1566, 1576, 1595 eta 1610. urteetako dokumentazioan⁷ aurkitu baitugu. Baina 1615. urteko eskritura batean aldaera interesgarri batekin egin dugu topo: *puesto de Galdoaondo*. Hara hor forma osoa!

Galdaondo edo *Galdoaondo* izenen oinarrian, gure ustez, *Galdoa* + *ondo* dago (*Galdoaondo* > *Galdaondo*). Azken batean *Galdoa* auzotik hurbil dago *Gald(o)aondo*.

Oso ohikoa da Mutrikun *-ondo(a)* elementua eranstea toponimoei. Batzuetan artikulua hartzen du eta beste batzuetan ez. Hona hemen adibide batzuk: *Ybrondo* (1569, [*Iurreondo*]), *Arondo* [baserria] (1675), *Beorlar ondoa* [aurkintza] (1677), *partido de Armenchaondoa* (1721), *partido de Ysas-siondo* (1722), *Leorreten ondoa* (1788), *Echerre-ondo* (1905)...

- ***Galdoabelar***

Sasoi bateko dokumentazioak beste izen bitxi baten berri ematen digu: *Galdoabelar* edo *Galdonabelar*.

Aipamen batzuk: *Galdona velaar* (1535), *Galdonabelaar* (1535), *Galdonabelar* (1543), *Galdona belar* (1543), *Galdona belar* (1556), *Galdoabelaar* (1609)⁸.

Galdo(a) belar, beraz. Bigarren elementuak ez dauka zerikusirik belarra-ekin ('hierba')⁹, beste "belar" bat da horkoa.

Mitxelenak honela azaltzen du:

Como me indica Dassance, «belar, sobre todo como último miembro, es probablemente el término que, tanto en Landucci como en Leizarraga significa "frente"». (Mitxelena, 1955: 68[146]).

Han eta hemen kopeta edo bekokia ere izendatzen du *belar* hitzak. Baina, adiera horrez gain, beste esanahi batzuk ere badauzka, horietako

⁷ Ikus bitez eraskinean aipamen zehatzak.

⁸ Azken adibide hori oso interesgarria da, *Galdoabelaar*: "Galdoa" forma, bi osagaiak elkartuta eta A geminatua.

⁹ Gainera, historikoki, Mutrikun mendebaldeko aldaera agertu ohi da: "bedar".

bat “frente, fachada, cara, parte delantera”. Maurice Harriet (XIX. mendea) eta Silvain Pouvreauren (XVII. mendea) hiztegieta adiera hori agertzen da. Azken horrek honela dakar: “Etxe belarra, devant de maison, frontispice”.

Mutrikun bertan *-belar* osagaia duten beste toponimo batzuk daude: *Arno velar* (1614, 1630), *Laranga belar* (1805), *San Juan Velar* (1832).

- **Galdoamendi**

XIX. mendearen hasieratik behintzat ematen zaio izen hori auzoari eta mendiari. Hona hemen aldaera batzuk: *Galduamendi* (1814, 1817, 1850, 1865, 1905), *Galdonamendi* (1996, 2000, 2001), *Galdona-Mendi* (1951), *Galdua-mendixa* (2002), *Galdoamendi* (2010, 2019).

Gaur egun ere bizi-bizirik dago izen hori: *Galduamendi(xa)*.

- **Galdoaldea**

Gutxitan dokumentatzen den arren, osaera garbia du: *Galdoa + aldea*. *Galdualdia* (1846), *Galdua Aldia* (1951).

1.5. Galdona dorrea, kalean

3. irudia. Galdona jauregia 1954. urtean

Iturria: AGG-GAO_OA6163, Portada de la iglesia y casa de Karterokua

XVII. mendearen bigarren erdialdean jauregi-itxurako etxe dotorea eraiki zuten *Galdona* abizenekok Mutrikuko Txurruka plazan. Han eta hemen¹⁰ irakur daiteke Sevillan jaiotako Juan Galdona Muñozek eraiki zuela etxe ezagun hori, baina itxura denez, bere aitak –Juan Lopez de Galdona kapitainak– eman zuen eraikitzeo agindua.

1665. urteko eskritura batean¹¹ eraikitzen ziharduten etxe horretako hargintzako obren deklarazioa egiten da. 1666. urteko beste eskritura batean berriz, zurgintzako lanetarako aztertzaileak izendatu zituzten, baina ordurako hilda zegoen Juan Lopez de Galdona.¹² Badirudi, beraz, Juan Galdona Muñozek amaitu zuela *Galdona* jauregia.

Dokumentuetatik erauzitako aipamen-zerrendan galdonatarren etxea izendatzeko *casa torre*, *casa solariega* eta antzekoak aipatzen dira, izan ere jauregi itxurako kale-etxe dotorea da.

Etxe honi *Karterokua* edo *Karteronekua* ere esan izan zaio XX. mendean, postaria bertan bizi zelako.¹³

Eraikina, Kultur Ondasun kalifikatuta dago 1964ko urtarrilaren 17ko aginduaren bidez. 1995eko abenduaren 29ko dekretu¹⁴ bidez babes bereziko kategoriakotzat jo zuten “Galdona etxea”.

¹⁰ “Este edificio fué construido por don Juan de Galdona y Muñoz, natural de Sevilla, procurador juntero de Motrico en 1684 y su alcalde ordinario en 1687, Caballero de la orden de Santiago en el mismo año 1687”. (Aldabaldetrecu 1979: 179). “Don Juan construyó en la plaza de Motrico la casa, que todavía se conserva, adornada con sus escudos familiares” (Atienza 1969: 522).

¹¹ GPAH 1/2639, 79v.

¹² Juan Lopez de Galdona Ybarra, Mutrikun jaio zen 1609an eta 1665. urteko uztailean hil zen, artean obra amaitu gabe zegoela.

¹³ Ohikoak izan dira Mutrikun jabearen –edo errentariaren– lanbidea, ezizena edo deitura oinarri hartuz eratuko etxe-izenak: *Zidargingoa*, *Txitxarakoa*, *Botikakoa*, *Lakakoa*... Antzinako joeraren araberako izenetan *-koa (-goa)* atzizkia dugu nagusi, berriagoetan, berriz, *-nekoa* amaiera gailentzen da (*Azkaratenekoa*, *Bernabenekoa*...).

¹⁴ 1995eko abenduaren 29ko 545/1995 DEKRETUA, Mutrikuko (Gipuzkoa) Hirigune Historikoa Kultura Ondasun gisa Monumentu Multzo izendapenez sailkatzeo eta hura zaintzeo babes era (GAO, 23 zk., 1996-02-01, 1346. or.).

Mutrikuko Hiri Antolamenduko Arauetan ere babes bereziko erregimena aitortzen zaio “Galdona etxeari” (GAO, 39 zk., 1998-02-27, 2509. or.).

2. Ahozko lekukotasunak

1. Galdoa auzoko bizilaguna¹⁵

Ahozkoaren transkripzioa	Euskara batuan
<p>“Gure barrixotik beera do Galdúa baserrixa, Galdóna esate(n) seen, baiña Galdúa, guk Galdúa esaten gendun, oaiñ Diputaziuak or kamiñuan ipiñi reu Galdoa isena”. “Barrixuai guk Galdóna mendíxa beti, Galdónamendixa es, basarritxarrok Galdúa mendíxa [esaten diogu]”.</p>	<p>Gure barriotik behera dago “Galdua” baserría, Galdona esaten zuten, baina Galdua, guk Galdua esaten genuen, orain Diputazioak hor kaminoan ipini du “Galdoa” izena¹⁷”. Barrioari guk “Galdona-mendixa” beti, Galdonamendixa ez, baserritarrok “Galdua mendixa” [esaten diogu].</p>

2. Galdoa auzoko bizilaguna¹⁷

Ahozkoaren transkripzioa	Euskara batuan
<p>Galdónamendi, Galdúamendi [auzoa] Galdúa [baserría] Tomas Galduako ta Maria Galduako...</p>	<p>Galdonamendi, Galduamendi [auzoa] Galdua [baserría] Tomas Galduako eta Maria Galduako...</p>

3. Mijoko bizilaguna¹⁸

Ahozkoaren transkripzioa	Euskara batuan
<p>[Auzoa]: Galdúmendixà. Galdúmendítxarrak [bertakoak].</p>	<p>[Auzoa]: Galdumendixa. Galdumendítxarrak [bertakoak].</p>

¹⁵ Gizonezkoa (Mutriku, 1935). Grabazioa: 2020-01-07.

¹⁶ Bide-seinalea jarri dute oraintsu.

¹⁷ Emakumezkoa (Mutriku, 1946). Grabazioa: 2020-01-07.

¹⁸ Gizonezkoa (Mutriku, 1937). Grabazioa: 2020-01-07.

Ahozkoaren transkripzioa
[Baserria]: Galdúa. Galdúakuàk, Kurpitzakuak, Idurrekuak... Txikiña Galduko, o bestelako Jose Luis Galduko, o Tomas Galduko, Txikiñan semia Tomas san ta Tomas Galdua. Galdúra nijua.

Euskara batuan
[Baserria]: Galdua. Galduakuak, Kurpitzakuak, Idurrekuak... Txikiña Galduko, edo bestelako Jose Luis Galduko, edo Tomas Galduko, Txikiñaren semea Tomas zan eta Tomas Galdua. Galdura noa.

4. Mutrikuko kaletarra¹⁹

Ahozkoaren transkripzioa
[Auzoa]: Galdónamendi. Bai, Galdúamendi, Galdónamendi ra e! [Baserria]: Mutrikun Galdúa. Mutrikun esaten da Galdúa.

Euskara batuan
[Auzoa]: Galdonamendi. Bai, Galduamendi, Galdonamendi da e! [Baserria]: Mutrikun Galdua. Mutrikun esaten da Galdua.

Laburbilduz, *auzoa izendatzeko* lekuko guztiek sail bereko aldaerak erabiltzen dituzte: *Galduamendixa* (1), *Galduamendi* (2, 4), *Galdumendixa* (3).

- Lau lekukoetatik, han eta hemen entzundakoaren eraginez (edo *Galdona* forma ofizialaren eraginez) itxura denez, *Galdonamendi* erantzun dute lehendabizi, baina berehala erantzun dute euren kasa ahoz darabilten benetako forma: *Galdu(a)mendi(xa)*.
- Hiru lekukok *Galdua-* (*Galdona* > *Galdoa* > *Galdua* > *Galdu*) forma darabilte; laugarren batek, berriz, *Galdu-*.
- Jentilizioa edo jatorria adierazteko forma ere jaso dugu: *galdumenditxarrak* [galdoamenditarrak].

¹⁹ Gizonezkoa (Mutriku, 1936). Grabazioa: 2019-12-12.

Baserria izendatzeko, berriz, lau lekukoek *Galdua* forma darabilte.

- Deklinabidea hartzeko orduan, hiruk (1, 2, 4) *Galduako*, *Galdua[r]a* sailekoak darabiltzate, batek, ordea, *Galduko*, *Galdura* (3) bezalakoak darabiltza.
- Jatorria adierazteko eta, ia ezizen bezala, honelakoak jaso ditugu: *Tomas Galduako* (2), *Tomas Galduko* (3), *Tomas Galdua* (3), *Maria Galduako* (2), *Jose Luis Galduko* (3).

Txurruka plazako etxea (Txurruka plaza, 6) izendatzeko, *Galdona* izena erabiltzen da. Gorago aipatu dugun bezala *Karterokua* edo *Karteronekua* ere esaten zitzaion sasoi batean, bertan bizi zelako postaria.

3. Izen ofizialak eta normalizaziorako proposamena

2002ko uztailaren 4an Mutrikuko udaleko osoko bilkurak udalerriko auzoen izenak finkatu zituen: *Artzainerreka*, *Astigarribia*, *Galdona*, *Ibiri*, *Laranga*, *Mijoa*, *Mizkia*, *Olabarrieta eta Olatz*.²⁰

Kontu jakina da udalerrietako izenen ofizialtasuna udalaren eskumenekoa dela. Orain arte, guk dakigula behintzat, *Galdona auzoa* formaren alde egin du udalak, nahiz eta ahozko forma nagusia *Galduamendi* edo *Galdua* izan.

Euskaltzaindiak, bere aldetik, *Galdoa* forma proposatzen du euskara idatzirako.

Gipuzkoako Foru Aldundiak ere, 2001. urtetik behinik behin, *Galdoa* forma darabil errepideen izenetan. Itxura denez, errepide-izenen kasuan, aldundiak Euskaltzaindiak euskara estandarretarako proposatzen dituen formen alde egiten du. Oraintsu (2019ko irailean), aldundiak Galdoarako bidea adierazten duen bide-seinalea jarri du: *Galdoa*. Mutrikun, orain artean, gutxitan ikusi denez forma hori idatziz, akats tipografikoa izan dela pentsatu dute askok.

²⁰ 2010. urtean argitaratu zen erabaki hori Gipuzkoako Aldizkari Ofizialean (GAO, 41. zk, 2010-03-03, 60. or.).

Lea-Artibai eta Mutrikuko Hitzza (2019-10-11) egunkarian, honelako titullarra eman zioten albiste txiki bati: “Txarto idatzi eta kokatutako seinaleak ipini dituzte Mutrikuko errepidean”, eta Galdoarako bide-seinalea aipatu zuten: “Galdonara joateko bidean, Mutrikuko sarreran, Galdona ipini beharrean ‘Galdoa’ jartzen duen seinalea ipini zuten duela aste batzuk”.

4. irudia. Galdoarako bide-seinalea

Iturria: *Lea-Artibai eta Mutrikuko Hitzza*, 2019-10-11.

Oñatin dagoen Gipuzkoako Probintziako Artxibo Historikoak, dokumentuak etiketatzeko orduan Euskaltzaindiak euskara idatzirako proposatzen dituen forma estandarrak erabiltzen ditu dagoeneko. Aztergai dugun izenaren kasuan, *Galdoa* darabil Oñatiko artxibo horrek.

Argi dago aldaketa batzuek, txukunak eta ondo dokumentatuak izan arren, aurkako jarrerak sor ditzaketela (“beti esan da horrela, bizi guztian...”). Baina ulertu beharra dago hizkuntzaren historian izenek forma asko izan dituztela, bai ahoz, bai idatziz. Eta, normalizazioari dagokionez, idatziz forma horietako baten alde egiteak besteak ez erabiltzea dakar, ezinbestean.

Galdoa izenaren kasuan, idatzizko dokumentazioak garbi azaltzen du zein izan den euskarazko forma. Eta, horren indargarri, belaunaldiz belaunaldi gungaino heldu den ahozko erabilerak ere garbi erakusten digu bidea. Baten batek pentsa dezake azken urteetan *Galdona* idatzi eta ahoz *Galdua* esan den hori orain *Galdoa* idaztea arrotz samarra gerta dakiekeela herritarrei; baina, *Arroa* eta *Zestoa* izenetan gertatzen den bezala, azalpen egokiak emanaz gero, herritarrek ondo bereiziko dituzte ahozko eta idatzizko forma arautuak. Kasu horietan, orain badakite sasoi batean *Arrona* eta *Cestona* idazten ziren haiek, ahoz *Arrua* eta *Zestua* esan arren, *Arroa* eta *Zestoa* idazten direla.

Edonola ere, *Galdoa* izenaren alde eginez gero, lasaitasunez, eta pedagogia egokiz azaldu beharko zaie herritarrei Administrazioak hartutako erabakiaren arrazoia.

Gauzak horrela, izenak normalizatzeko bidean, forma hauek proposatzen ditut:

- *Galdoa* baserria.
- *Galdoa* auzoa (*Galdoamendi* auzoa).
- *Galdoaldea* aurkintza edo parajea.
- *Galdona* jauregia [kaleko etxea, Txurruka plazan]²¹.

4. Eranskinak

4.1. Idatzizko lekukotasunak²²

1461, **Galdaondo, punta de [t]** (MUA-001; Fernández 2007: 62): “e dende por la mar a la piedra forcajada e llamada Esquelancharria, que es en la punta de Galdaondo, de partes de la mar fasta Viscaya”.

²¹ *Galdona* idatzi dugu, kasu horretan pertsona baten deitura duelako oinarrian eta, itxura denez, ez ahoz, ez idatziz, ez duelako izan *Galdoarako* bilakaerarik.

²² Laburdura guztiak beherago agertuko ditugun arren, hona, argibide modura, aipamenen ondoan kortxeteen arteko garrantzitsuenak: **d**, deitura; **b**, baserria (*Galdoa* auzoan); **a**, auzoa; **k**, kaleko etxea (edo dorretxea, jauregia); **t**, bestelako toponimoa.

1469, **Galdona** [d] (AHDZ, Gipuzkoa, C, Apelaciones Caja 269-20, 2747): “Pedro Perez de Galdona, vecino de Motrico”.

1480, **Galdona** [d] (AGS, RGS, LEG, 148011, 57): “Pedro Perez de Galdona” [mutrikuarra].

1491, **Galdona** [d] (GPAH 1/2562, A282r [1537. urteko kopia]): “Maria Pascoal de Galdona”.

1497, **Galdona** [d] (ARCHV, REG. DE EJECUTORIAS, CAJA 112, 19): “Martin de Galdona” [Mutrikuko biztanlea].

1498, **Galdona** [d] (MUA-219; Fernández 2007: 84): “Pedro Peres de Galdona vesyno de la villa de Motrico cogedor que fuystes de las alcavalas de la dicha villa de Motrico”.

1504, **Galdona** [t] (MUA-164: 4r; Fernández 2007: 122): “a mirar las tierras conçeçigiles que eran por las partes de Galdona e Yurre e Çaturraran”.

1506, **Galdona** [d] (MUA-164; Fernández 2007: 184): “Martin de Galdona e Pedro de Yurre servieron con sus bueyes en carrear las piedras grandes”.

1528, **Galdona, la vyña de** [t] (GPAH 1/2559, F25r, Eskribaua: JLL).

1529, **Galdona, el castañal de** [t] (GPAH 1/2560, A5r, Eskribaua: JLL).

1529, **Galdona** [t] (GPAH 1/2560, C197r, Eskribaua: JLL): “el sendero que ba de galdona pa[ra] curpita”.

1529, **Galdona** [t] (GPAH 1/2560, A35r, Eskribaua: JLL): “un pedaço de tierra en galdona...”.

1530, **Galdona** [t] (GPAH 1/2560, C255r, Eskribaua: JLL): “...el castañal de Galdona (...) por la ladera el fresnal de Galdona...”.

1531, **Galdona** [t] (GPAH 1/2561, A85r, Eskribaua: JLL): “una vyna (...) en el lugar de Galdona...”.

1535, **Galdona** [t] (GPAH 1/2569, D45r, Eskribaua: DIL): “la vyna q yo he e tengo en Galdona”.

1535, **Galdona velaar, mançanal de** [t] (BFAH, GORTAZAR 2444/004).

1535, **Galdona, casa de** [b] (BFAH, GORTAZAR 2444/004; GPAH 1/2562, A149r, Eskribaua: JLL).

1537, **Galdonabelaar, vina de** [t] (GPAH 1/2562: 219r, Eskribaua: JLL): “una vina que yo la dha Maria Ramos tengo en el lugar llamado galdonabelaar”.

1543, **Galdonabelar, tierra de** [t] (GPAH 1/2571, C53v, Eskribaua: DIL): “una tierra que yo tengo en galdonabelar”.

1543, **Galdona belar, bina de** [t] (GPAH 1/2571, C59r, Eskribaua: DIL): “Yten la bina de herbicho e otra bina que tengo en Sn P^o[Pedro] e otra que tengo en Olabeta e otra en galdona belar...”.

1543, **Galdona** [b] (GPAH 1/2571, B50v; C16r, Eskribaua: DIL): “Domingo de Yturriça el de Galdona...” (B50v). / “Garcia de Arrieta alias de Galdona” (C16r).

1544, **Galdona, casa de** [b, t] (GPAH 1/2564, C162r, Eskribaua: JLL): “dos binas que nos abemos y thenemos en el lugar llamado por su nonbre Galdona juridion de la dha villa de Motrico... (...) la vina de la casa de Galdona...”.

1547, **Galdaondo** [t] (MUA-311, 17): “...e llevamos el vaso de Lasao a Galdaondo por dos vezes...”.

1549, **Galdoa** [d] (BEHA/F006.228 (2489/002-01, Lekeitio, bataioa, 1549-11-05, Maria Balentina Galdoa): “A çinco dias del mes de nobiembre batize una hija de Andres de Balentina e Maria Peres de Galdoa tubo en brazos ssiendo abad su padrino Anton del Puerto y su muger Barbara...”.

1556, **Galdona belar, casa e caseria nombrada** [b] (GPAH 1/2596, A19v, Eskribaua: OSB).

1556, **Galdona** [b, t] (GPAH 1/2596, A20v, Eskribaua: OSB): “Otro monte rrobleidad de arboles grandes en el pago nombrado de galdona juridicion dla dha villa” / “otro monte pequeno entre las casas de yurre e galdona”.

1566, **Galdaondo** [t] (GPAH 1/2580, G: 23r, Eskribaua: SI): “Yten mas la tierra e nozedal de mixoa que por linderos por la una parte el agoa que

baxa de Arceraen pa[ra] Galdaondo e por la otra el camino que ba pa[ra] Galdaondo”.

1576, **Galdaondo** [t] (BFAH, Ondarroa, 0005/016: 3): “que en Galdaondo andaban dando la red barredera los de Deba a tomar el pescado que pudiesen (...) acudio mucha gente de la dha Villa a la dha Galdaondo algunos por tierra por el camjno de Arrigorri e otros por el arenal e por Arbide...”.

1591, **Galdona, puesto do[nde] dizen** [t] (GPAH 1/2588, F7v, Eskribaua: SI): “la mi tierra que yo he y tengo [en el] puesto do dizen galdona termino y juron de la dha villa...”.

1593, **Galdoa** [d] (BFAH, Lekeitio, N13/428, Eskribaua: CA): “Ynesa de galdoa v^a[vecina] de M^o[Motrico]” / “Poder que dio Ynessa de galdoa vezina de Motrico a Santiago de Batiz para cobrar”. / “Ynessa de Helorriaga y Galdoa vezina que dixo ser de la v^a de Motrico”.

1594, **Galdona, caseria de** [b] (GPAH 1/2589, B39r, Eskribaua: SI): “mis casas e caserías de Galdona e Ybrrre de Juso e Ybiri Chipia e sus tierras de pan llebar, prados e pastos e montes robledales e castañales, e mançanales, e nozedales e huertas e binas”.

1594, **Galdona** [b?] (MUA-312, 118): “...se le haze cargo de 612 mrs que se an de cobrar de la serora de Galdona por la sisa de çiertas sidras que bendio de un bizcayno”.

1595, **Galdaondo** [t] (MUA-312, 147): “...mas tengo de pagar a Hurtuno de Berrososi fiel por librança 18 reales por el hazer el camino de Ycusaras e poner en Mixoa los pontones que llevo la abenida y traer de Galdaondo son en mrs 612”.

1604, **Galdona** [b, t] (MUA-313, 19r): “Yten pague al Cappan [Capitan] Domingo de Yurre alcalde hordinario desta Villa 17 rreales y medio por tantos que parece pusso y gasto en rreparos del camino que va desde la Madalena a Galdona...”. / (GPAH 1/2607, A21v, Eskribaua: JMM): “Yten sobre una bina que tengo en la parte que llaman de Galdona”.

1609, **Galdoabelaar** [t] (GPAH 1/2619, B39r, Eskribaua: DI): “un mançanal que yo tengo en el terno [termino] de Galdoabelaar Jurion [Ju-

risdicción] de la da Villa que tiene por linderos por todas partes tierras y pertenescido de la caseria de Masuridi”.

1610, **Galdaondo** (MUA-313, 104): “Yten se gastaron dos rreales quando Nicolas de Yssasi comisario nombrado por la prov^a vino aesta villa y a mirar los caminos de asta Galdaondo con el y con algunos oms [ombres] del regimiento”.

1615, **Galdoaondo, puesto de** [t] (GPAH 1/2609, D44r, Eskribaua: JMM): “una viña de la cassa de Ybarra hazial puesto de Galdoaondo que tien por linderos la dha tierra y puesto que asi da hazia la parte de arriba tierras de la dha cassa de Curpita y por la parte de avaxo las viñas y heredades del dho Sevastian y del pilloto Domingo de Ysassi”.

1625, **Galdona** [b] (Martínez de Isasti 1625: 99 [casas solariegas de Guipúzcoa]).

1633, **Galdona, termino de** [t] (GPAH 1/2624, A25r, Eskribaua: DI): “...en pago dellos y de un castañal que la da dona Franca de Aguirre les da en el terno de Galdona...”

1634, **Galdona, cassa y casseria de** [b] (MUA-008, 591): “En Solo andia del solar y cassa y casseria de Galdona”.

1636, **Galdona** [t] (GPAH 1/2624, D203r, Eskribaua: DI): “En Galdona un pedaco de tierra”.

1639, **Galdoa** [d] (DEAH/F06.102//2455/002-01 (f.49v, n^o--/B, 1639-01-24, Itziar (Deba), bataioa): “En 24 de hen^o de mill y seiscientos y treinta y nueve años Baptize a Baptista hijo de Maria de Galdoa soltera (...) fueron sus compadres Joan de Rementeria y Magdalena de Gainça Uçarraga serora”. / “DEAH/F06.102//2455/002-01 (f.50v, n^o--/B, 1639-07-02, Itziar (Deba): “En 2 de jullio de 1639 Baptize a MariAna de Galdoa hija legitima de Domingo de Galdoa, y Maria de Larraguibel su legitima muger fueron sus compadres el m^e Santiago de Larraguibel carpintero y Fran^{ca} de Aguirre vz^a de Motrico, fueron testigos Joan de Aristondo y Inacia de Uzcanga”.

1653, **Galdona, casa solar de** [b] (GPAH 1/2631, A123r, Eskribaua: LA): “Casa solar de Galdona” / “casa y caseria de Galdona”. Errentan, 10

urterako; “por la renta de las dhas trece fanegas de trigo, dos de castaña berde, dos capones y un lechon de 70 libras y doze cestas de estiercol y la mancana uba, nueces y peras que hubiere a medias...”.

1657, **Galdona, casa y solar de** [b] (GPAH 1/2633, A93v, Eskribaua: LA): “Nicolas de Galdona becino de esta Villa de Motrico (...) arriendo a Miguel de Elexpurua y Ana de Yturriça su muger beçinos della la casa y solar de Galdona...”.

1663, **Galdona, casa y solar de** [b] (GPAH 1/2637, B80v, Eskribaua: LA). “la casa y solar de Galdona”.

1665, **Galdona, casa de Juan Lopez de** [k] (GPAH 1/2639, 79v, Eskribaua: LA). “Declaración de las obras de cantería de la casa del señor Jno Lopez de Galdona. / las cassas que el Sr Jno Lopez de Galdona fabrica en el portal della”.

1666, **Galdona, Joan Lopez casas de; Arriturriaga, casa torre de** [k] (GPAH 1/2640, 120v, Eskribaua: LA). “Nombramiento de examinadores y declaración de estos en razon de las obras de carpinteria de la casa torre de Arriturriaga”. “...para ber, tantear y esaminar las obras de Carpinteria que el dicho Domingo de Echea a echo en las casas que el Sr Joan Lopez de Galdona difunto havia fabricado en el Portal de Arriturriaga²³ de esta dha Villa y por su muerte el señor Lorenzo de Ybarburu su sobrino...”.

1669, **Galdona, cassa y solar de** [b] (GPAH 1/2643, 138r, Eskribaua: LA). “Cassa y solar de Galdona” / “Caseria de Galdona”[arrendamiento].

1679, **Galdona, casa y solar de** [b] (GPAH 1/2653, 24v, Eskribaua: LA).

1686, **Galdona, cassa y solar de** [b] (GPAH 1/2660, 23r, Eskribaua: LA).

1691, **Galdona, cassa y solar de** [b] (GPAH 1/2665, 162v, Eskribaua: LA): “...Nicolas de Galdona (...) arriendo a Ramos de Alvirdi y Maria de Gurruchaga su legitima muger veçinos de la Villa de Azcoitia la mi cassa y solar y pertenecidos de Galdona...”.

---

²³ Horixe da Txurruka plazaren izen zaharra.

1736, **Galdona** [b] (MUA-102, 124): “Galdona ynqno, 1 quarta de trigo”.

1736, **Galdona** [b] (TEA-018, 37).

1742, **Galduacoa** [b] (MUA-021, 247): “Ytt declaro deverle al de Galduacoa, veintte y quatro rs[reales] de von[vellón] prozedidos de leña”.

1748, **Galdua** [b] (MUA-211, 132): “Ynquilinos de Echerre, Galdua, Yguriaga y Curpita”.

1750, **Galdoacoa, heredad de** [b?] (BFAH, GORTAZAR 2444/1): “Yt otra porcion de robles junto a la heredad de Galdoacoa se corto el año de 50”.

1751, **Galdoa, caseria de** [b] (BFAH, GORTAZAR 2444/1): “Yttn otra porzion de robles junto a la heredad o caseria de Galdoa, se corto el año de 50, y se esamino en 12 cargas para Obecola. Otra vez se corto el año de 57”.

1752, **Galdoacoa** [b] (TEA-018, 5): “Galdoacoa...1 [quarta] (Las casas y caseras que contribuien en quartas de trigo; para el salario añal del Medico)”.

1755, **Galdona** [b] (TEA-018, 30): “Galdona 1 [quarta] (deben contribuir en trigo para el medico)”.

1756, **Galdona, valle de** [b, a] (TEA-018, 52): “Valle de Galdona. Galdona, Curpita abajo, Curpita arriba, Masudi, Yurre”.

1756, **Galdona** [b, a] (TEA-018, 52): “Galdona. Pedro de Laca, Jph, Franco, Ana Maria, Michaela Ytuarte, Ana Mª Ybarra, Mª Jacinta Laca, Franco Ybarra (Valle de Galdona) (Personas de feligresia de Sta Mª de Motrico, extramuros)”.

1758, **Galdona, caseria de** [b] (EAE-3490): “un Monte Junto a la caseria de Galdona confinante con Montes de ella y de la de Curpita”.

1763, **Galdoa, el de** [b] (MUA-165, 61): “Rol de los buierizos y peones que ha entrado en la conduccion de la piedra desde la cantera al muelle de esta V^a es como se sigue (...) Yt el de Curpita de Arriva un dia / Yt el de Galdoa un dia. / Yt el de Yurre un dia (...)”.

1767, **Galdona** [b] (MPA-Suertes de los frutos de los beneficiados).

1767, **Galdona, Torre de** [k] (MPA-Suertes de los frutos de los beneficiados): “El Maiorazgo de Dn Juaquin de Barroeta con todo: la Torre de Galdona”.

1772, **Galdona, caseria de** [b] (GPAH 1/2734, 91r, Eskribaua: FC): “Dn Miguel Francisco Dominguez (...) dixo que dava y dio en arrendamiento a Antonio de Ybarra y Maria de Ybarluzea su lexma muger y Felipe Gonzales y Maria Vizenta de Mendibelzua la suia vecinos de esta dha villa, la caseria de Galdona con todas sus tierras y pertenecido (...) para nueve años continuos”.

1775, **Galdona** (GPAH 4-0632, 288): “Galdona. Miguel Franco de Dominguez [dueño]”.

1784, **Galdona** [b] (MUA-167, 149): “Por medio, dio el de Galdona (4rs) [Bueyerizos; acarreto de piedra desde la zona de Madariaga a la zona de Calzada”. / “Por 8 [días]yd [con bueyes, 8 rs jornal diarios] el de Galdona (64 rs) (sacar arena desde el Anchirri)”.

1788, **Galdua** (MUA-167, 181): “Arambelz en el [partido] de Galdua [fruto de la castaña]”.

1790, **Galdona** (MUA-167, 281): “...el de Galdona 1 [dia] a yd [4rs/dia] (cavas de los plantios de arboles de los montes de esta N. Villa)”.

1793, **Galdona, caseria de** [b] (GPAH 1/2759, B100r, Eskribaua: JBA).

1793, **Galdona, el de** [b] (MUA-167, 383): “Al de Galdona tres (cargas) en trasmocho de roble en Armenchaondo”.

1795, **Galdona** [b] (MUA-200, 604): “Primeramente paga al año 30 fanegas de trigo. Galdona, 1.200 rs”.

1812, **Galdona** [b] (MUA-201, 2): “Galdona (clase 1^a)...40 rs”.

1814, **Galdona** [b] (MUA-201, 26): “[caseria] Galdona, 1.050 (rs) [colonos]”.

1814, **Galdumendi** [a] (MUA-170: 233): “por la composición²⁴ de Galdumendi en ausalan con pan y vino”.

²⁴ Bideak konpontzeaz dihardu.

1817, **Galdona** [b] (MUA-198, 180): “Galdona (Clase 3^a, reales 2, caserios)”.

1817, **Galdumendi** [a] (MUA-171, 50): “Ytem 98 rs vn tambien gastados en componer el camino de Galdumendi”.

1818, **Galdona** [b, a] (MUA-102, 93; MUA-198, 174): “Valle de Galdona”. / “Galdona. Franco de Bernedo [Valle de Galdona]”.

1819, **Galdona** [b] (MUA-198, 191).

1823, **Galdona** [b] (MUA-171, 343): “Yt 276 rs y 17 mrs los mismos que se le esta debiendo al Colono de Galdona por un palo que dio p^a una trincadera de Vizcaya”.

1824, **Galdona** [b] (MUA-102, 71): “Galdona, Franco Bernedo, Jose Mª Bernedo”.

1825, **Galdona** [b] (MUA-102, 96).

1830, **Galdona** [b] (MUA-198, 218): “Galdona (3ª clase, 4 rs)”.

1832, **Galdona** [b] (MUA-102, 356): “Galdona. Dueño, Dn Santiago Blandin. Inquilino, Franco de Bernedo”.

1833, **Galdona, caseria de** [b] (GPAH 1/2792, A81r, Eskribaua: FJC). “Dn Santiago Blandin (...) le corresponde en propiedad y posesion la caseria llamada Galdona sita en este villa”.

1833, **Galdona** [b] (MUA-198, 228): “Galdona (caseros a 12 rs)”.

1834, **Galdona** [b] (MUA-198, 234): “Galdona (caserios de 36 reales)”.

1843, **Galdona, valle de** [a] (MUA-103, 179).

1845, **Galdona** [b] (MUA-198, 340): “Galdona (4^a clase)”.

1846, **Galdualdia**²⁵, **terreno en** [t] (GPAH 3/0896, A156r, Eskribaua: BAS): “terrenos en Erbicho, Osandategui, Ansomendi, Galdualdia...”.

---

²⁵ “Galdualdia” (Galdoa + aldea > Galdua + aldia).

1847, **Galdua** [b] (MUA-198, 353): “El yerno de Fraisco Galdua”[e-txe-izena/ezizena].

1847, **Galdona** [b] (MUA-198, 350): “Galdona (4ª clase)”.

1848, **Galdona** [a, b] (Madoz 1848-1850, VIII: 270): “GALDONA: valle ó barrio en la prov. de Guipúzcoa, part. jud. de Vergara, térm. jurisd. de Motrico: tiene 13 casas y 31 habitantes” / “Comprende los barrios o valles de Galdona, Ibiri, Laranga, Mijoa, Mizquia...” (XI: 631). / “GALDONA: cas. en la prov. de Guipúzcoa, part. jud. de Vergara, térm. jurisd. de Motrico: es propiedad del Señor Baldin(sic) [Blandin]” (VIII: 270).

1850, **Galdona** [b] (MUA-102, 230): “Galdona, Mateo Egaña (Galdona)”.

1850, **Galdumendi** [a] (MUA-102, 227): “Curpita abajo, Corresponde a Galdumendi”.

1854, **Galdona** [a] (MUA-102, 236): “Yd [barrio] de Galdona” / “Galdona con Magdalena”.

1857, **Galdona, casa de labor** [b] (Nomenclátor de la provincia de Guipúzcoa, 129).

1857, **Galdona** [a] (Nomenclátor de los pueblos de España, 354): “Galdona. Valle. [Número de cédulas inscritas:] 17. [Número de habitantes:] 79”.

1857, **Galdona, valle de** [a] (MUA-102, 384).

1858, **Galdona, casa torre de** [k] (GPAH 4-0632, 288).

1861, **Galdona** [t] (GPAH 4-0632, 110): “Herd[heredad] de retazo en Galdona”.

1862, **Galdona** [b] (GPAH 4-0632, 24).

1864, **Galdona, casa de labor** [b] (Nomenclátor de la provincia de Guipúzcoa).

1865, **Galdona, casería** [b, a] (EJE, 3. liburua, 189 finka, 1. inskripzioa, 125. or.): “terreno robledal, finca rústica, sita en el punto denominado Galdona, barrio del mismo nombre (...) linda al Norte Mediodía y Poniente con los pertenecidos de la caseria de Ydurri(sic) propia de Aldamar y al Oriente

con pertenecidos de la caseria de Galdona propia de D. Manuel Blandin (...) contiene una área superficial de plano [h]orizontal de 65, 5 posturas cuadradas o sea 22 áreas y 4 centiáreas”.

1865, **Galdumendi, barrio de [a]** (EJE, 3. liburua, 222 finka, 1. inskripzioa, 223. or.): “Octavo.-Otro terreno manzanal antes argomal denominado Sagastiberria sito en el barrio de Galdumendi, contiene una superficie [h]orizontal de 61 posturas y 2 décimas de postura o sean 20 áreas y 99 centiareas, linda por el Norte con el camino carretil que baja del caserío de Galdona para el caserío Echeverri Mijoa por el Este con la heredad del caserío Curpita abajo por el Sur con la regata de Curpita para Mijoa, por el Oeste con argomal pertenecido del caserío de Echeverri Mijoa”.

1867, **Galdona, caseria denominada [b, a]** (EJE, 5. liburua, 307. finka, 1. inskripzioa, 2r): “Caseria denominada Galdona con sus pertenecidos, finca rustica, señalada con el numero treinta y siete radicante en el valle del mismo nombre, jurisdiccion de la villa de Motrico, es un piso alto y desvan, la que se halla dentro de un perimetro de superficie [h]orizontal de 4.240 posturas, o sean 145.436 metros cuadrados las que se dividen de ellos 33.236 metros en terrenos heredades y 4.567 metros de viñedo y manzanales y 228 metros en terreno solar que ocupa la caseria y los restantes 107.405 metros en terrenos castañales, robledales, encinales, argomales y antepuertas, que confina por el Este con pertenecidos del caserío de Leizarren y de D. Pedro Ortiz de Zarate y del caserío de Mazuri...”.

1870, **Galdona [b, a]** (MUA-201, 77): “Galdona, Mateo Egaña (Valle de Galdona)”.

1875, **Galdona [b, a]** (MUA-198, 147).

1889, **Galdona [b, a]** (MPA: Matrikula-liburua).

1890, **Galdona, torre de [k]** (EJE, 20. liburua, 1031 finka, 1. inskripzioa, 189r): “Primer piso alto en toda su area o totalidad, las dos tiendas del piso bajo, con a cada ventana a la Plaza de la casa llamada Torre de Galdona, finca urbana, señalada con el número seis, situada en la Plaza principal de la villa de Motrico”.

- 1893, **Galdona** [a] (Censo electoral de Guipúzcoa).
- 1904, **Galdona, barrio de** [a] (MUA-103, 526).
- 1905, **Galdona** [a] (MUA-199, 37): “Caserio Matsuri. Galdona”.
- 1905, **Galdumendi** [a] (MUA-199, 38): “Churruca Juan José. Manzanal o robledal montazgo. Galdumendi”.
- 1911, **Galdona** [a] (Censo electoral de Guipúzcoa).
- 1915, **Galdona** [a] (MUA-103, 310).
- 1922, **Galdona** [b] (Censo electoral de Guipúzcoa).
- 1923, **Galdona** [b] (Censo electoral de Guipúzcoa).
- 1928, **Galdua** [b, a] (Barandiaran 1928: 10): “Galdua ocupa la zona alta de la montaña que se eleva entre la carretera que va de Motrico a Ondárroa y el mar” / “Los caseríos de Galdua son: Saturran-zarra, Idurre, Galdua, Kurpitta, Leizarren, Mâtzui y Santalena”.
- 1930, **Galdona** [b] (MUA-102, 377): “Galdona (Barrio de Galdona). Propietario, Jose Galzacorta. Inquilino, id.”.
- 1934, **Galdua** [b] (MUA-199, 88): “Galzacorta Jose (Galdua)”.
- 1940, **Galdua** [b] (MUA-199, 190): “Calzacorta José. Galdua”.
- 1936, **Galdona** [b] (MUA-199, 110): “Jose Calzacorta [propietario]. Galdona. Caserio. 875 [renta anual]”.
- 1937, **Galdona** [a] (MUA-201, 96).
- 1939, **Galdona, barrio** [a] (MUA-201, 116).
- 1942, **Galdona** [b] (MUA-199, 267).
- 1946, **Galdona** [b] (MUA-103, 240).
- 1950, **Galdona** [a] (MUA-102, 137).
- 1951, **Galdona-Mendi** [t] (MUA-200, 90): “Galdona-Mendi. Monte-bajo Iha11a62ca. N-E-Aguerre, S-O-Apategui”.

1951, **Galdua** [b] (MUA-200, 121): “Chorieche. Heredad, 12a30ca. N-O-Idurre, E-Galdua, S-Galdos”.

1951, **Galdua Aldia** [t] (MUA-200, 58): “Galdua Aldia. Helechal 58a65ca. N-Galdona, E-Laucirica, S-O-Varios”.

1951, **Galdua Mendi** [t] (MUA-200, 59): “Galdua Mendi. Pinar 79a6ca”.

1954, **Galdona** [t] (MUA-200, 366): “Terreno robledal llamado *Galdona*».

1954, **Karterokua, casa de** [k] (GAO-AGG_OA6163.jpg, Indalezio Ojanguren): “Portada de la iglesia y casa de Karterokua”.

1969, **Galdona, barrio de** [a] (Atienza 1969: 133).

1969, **Galdona** [a, b, k] (Zubikarai 1969): “Motrico cuenta con barrios con parroquia propia, como Mendaro-Aitzpilgoeta y Astigarribia, y otros, como Galdona, Ibiri, Laranga, Mijoa, Mizkia...” / “las casas solariegas denominadas de Galdona, Berriatua, Churruca, Montalibet y Zabel”.

1969, **Galdu** [b] (Zubikarai 1969): “...trae a colación una referencia de Saturrarán en la que se narra que a un hombre del caserío Galdu, su mujer le puso «apio ta kopio».

1979, **Galdona, casa solariega de los; Galdona, casa de** [k] (Aldabal-detrecu 1979: 179).

1996, **Galdonamendi** [a] (GAO, 39. zk., 1996-02-23, 2261. or.): “GI-3561 Galdonamendi”[errepidea].

1996, **Galdona auzoa** [a] (GAO, 94. zk., 1996-05-16, 6414. or.).

1997, **Galdona, barrio** [a] (GAO, 3. zk., 1997-01-07, 125. or.): “Casería llamada Matzuri número once en el barrio Galdona de Mutriku”.

1998, **Galdona etxea** [k] (GAO, 39 zk., 1998-02-27, 2509. or.).

1999, **Galdona** [b, a] (Mapa-Barrio).

1999, **Galdona jauregia** [k] (Mapa-Barrio): “Galdona jauregia. Palacio Galdona”.

1999, **Galdona kanpina** [t] (Mapa-Barrio).

2000, **Galdonamendi** [a] (GAO, 98 zk., 2001-03-02, 3961. or.): “GI-3561 Galdonamendi (Mutriku)”.

2000, **Galdona kanpalekua** [t] (GAO, 246zk., Mutrikuko Udala, 2000-12-29, 21083. or.): “Galdona kanpalekuko tabernak”.

2001, **Galdoa** [a] (GAO, 44. zk., 2001-03-02, 3961. or. [errepidea]): “GI-3561 Galdoa (Mutriku)”.

2001, **Galdonamendi auzoa** [a] (Kalaputxi-2001): “Galdonamendi auzoan badago istorio bat segurasko herritarrek ezagutzen ez dutena”.

2002, **Galdona** [a] (GAO, 41. zk., 2010-03-03[2002-07-04ko erabakia], 60. or.): “2002ko uztailaren 4an egindako osoko bilkurran, beste batzuen artean honako erabakia hartu zuela: (...) udalerriko auzoen izenak finkatzea. (...) Artzainerreka, Astigarribia, Galdona, Ibiri, Laranga, Mijoa, Mizkia Mutriku, Olabarrieta eta Olatz”.

2002, **Galdua-mendixa** [a] (Kalaputxi-2002): “Pazkoa-txiki eguna: Galdonako jaiak! Galdua-mendixak (bertakook horrela deitu arren) ez du asko “galdu”tik...” / “Galduamendixan, ondoen, Elorreta gainetik pasatzen da usoa; osterantzean, itsasotik eta zabal”.

2002, **Galdona** [a] (Kalaputxi-2002): “Sekulako jendetza bildu da aurren ere Pazkoa-Txiki egunean Galdonako jaietan”.

2010, **Galdoa** [b, a] (Mapa toponimikoa).

2010, **Galdoamendi** [t] (Mapa toponimikoa): “Galdoamendi (gailurra)”.

2017, **Galdona edo Kurpitse-erreka** [t] (GAO, 201. zk., 2017-10-20, 1. or.).

2019, **Galdona kanpalekua** [t] (GAO, 236. zk., 2019-12-11, 1. or.): “Galdona kanpalekua /Camping Galdona”.

2019, **Galdoaetxeberri, etxea** [t] (GFA-2019): “022 | Galdoaetxeberri, etxea. Galdoa Auzoa”.

2019, **Galdoako kanpina** [t] (EJ-2019): “Galdoako kanpina / Camping de Galdoa”.

2019, **Galdoamendi, tontorra/gailurra** (EJ-2019).

4.2. Laburdurak eta siglak

4.2.1. Artxiboak

AGS: Archivo General de Simancas.

AHDZ: Archivo Histórico Diocesano de Zaragoza.

ARCHV: Archivo de la Real Chancillería de Valladolid.

BEHA: Bizkaiko Elizaren Historia Artxiboa.

BFAH: Bizkaiko Foru Agiritegi Historikoa.

DEAH: Donostiako Elizbarrutiko Artxibo Historikoa.

EAE: Euskalerrriaren Adiskideen Elkarte (RSBAP).

EJE: Eibarko Jabetza Erregistroa.

GAO-AGG: Gipuzkoako Artxibo Orokorra (Archivo General de Gipuzkoa).

GPAH: Gipuzkoako Probintziako Artxibo Historikoa.

MPA: Mutrikuko Parrokiako Artxiboa.

MUA: Mutrikuko Udal Artxiboa.

TEA: Txurruka Etxeko Artxiboa.

4.2.2. Eskribauak

BAS: Blas Antonio de Sasieta eskribaua, Hondarribiko eskribautza.

CA: Cristóbal de Amezqueta eskribaua, Lekeitioko eskribautza.

DI: Domingo Ibarra eskribaua, Mutrikuko eskribautza.

DIL: Domingo Ibáñez de Laranga eskribaua, Mutrikuko eskribautza.

FC: Francisco de Churruca eskribaua, Mutrikuko eskribautza.

FJC: Francisco Javier de Churruca eskribaua, Mutrikuko eskribautza.

JBA: Juan Bautista Arriola eskribaua, Mutrikuko eskribautza.

JLL: Juan López de Lasalde eskribaua, Mutrikuko eskribautza.

JMM: Joan Martínez de Mizquia eskribaua, Mutrikuko eskribautza.

LA: Lázaro de Arizabalo eskribaua, Mutrikuko eskribautza.

OSB: Ochoa Sebastián de Berriatua eskribaua, Mutrikuko eskribautza.

SI: Simón de Iturriza eskribaua, Mutrikuko eskribautza.

4.2.3. Bestelakoak

GAO: Gipuzkoako Aldizkari Ofiziala

r: recto (aurrealdea)

v: verso/vuelto (atzealdea)

4.3. Bibliografia

Aldabaldetrecu, R., 1979, *Casas solares de Guipúzcoa*. Donostia: Caja de Ahorros Provincial de Guipúzcoa.

Atienza, J. de, 1969, *Linajes de la Villa de Motrico (Guipúzcoa)*, Hidalguía 86 (1969), Madril.

Barandiaran, J. M., 1928, «Los barrios de Sasiola, Astigarribia, Olaz, Mixoa y Galdua», *Anuario de Eusko-folklore*, VIII (1928), Vitoria-Gasteiz: Ed. Social Católica.

Caro Baroja, J., 1945, *Materiales para una historia de la lengua vasca en su relación con la latina*. Donostia: Editorial Txertoa, 1990.

Fernández Martínez, M. et al., 2007, *Fuentes Medievales del Archivo Municipal de Mutriku (1237-1520)*. Fuentes Documentales Medievales del País Vasco, 130, Donostia: Eusko Ikaskuntza.

Iturriza, J.R., 1885, *Historia general de Vizcaya*. Bilbo: Imprenta de Cipriano Lucena y Compañía.

Madoz, P., 1848-1850, *Diccionario Geográfico-Estadístico-Histórico de España y sus posesiones de Ultramar*, Madril: Est. Literario-Tipográfico de P. Madoz y L. Sagasti. [VIII. eta XI. liburukiak].

Martínez de Isasti, L., 1625, *Compendio historial de la M. N. y M. L. provincia de Guipúzcoa*. Donostia: Ignacio Ramón Baroja, 1850.

Martínez Álava, C. J., 2009, *Mutriku historia eta ondarea = historia y patrimonio*. Donostia: Eusko Ikaskuntza.

Mitxelena, K., 1955, *Apellidos vascos*. Donostia: Txertoa, 5. edizioa, 1997.

Salaberri, P., 2013, «Topónimos alaveses de base antroponímica terminados en -iz, -ez y -ona / -oa», *Lapurdum*, 17 (2013) 201-220.

Yarza Urquiola, V., 2015, «Notas sobre toponimia de origen romano en Bizkaia», *Fontes Linguae Vasconum (FLV)*, 120 (2015) 345-384.

Zubikarai, A., 1969, *Mutriku*. Donostia: Caja de Ahorros Municipal.